

Prosedur Tatatertib Peguam Syarie di Mahkamah Syariah: Analisis dari Perspektif Prinsip Syariah

Syariah Lawyers' Disciplinary Procedures at the Syariah Courts: Analysis from the Perspective of Syariah Principles

HAMMAD MOHAMAD DAHALAN
MOHAMAD AFFENDY HJ JUNAIDI
MOHAMAD RIZAL ABD. RAHMAN
NUR KHALIDAH DAHLAN
MOHAMAD AZHAN YAHYA

ABSTRAK

Para ulama melakukan ijtihad ke atas permasalahan yang baharu berdasarkan kepada prinsip-prinsip syariah yang terdapat dalam al Quran dan al Sunnah. Ini termasuk usaha memperincikan lagi prinsip-prinsip syariah tersebut untuk membina undang-undang berkaitan tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie di Malaysia. Kajian berfokuskan kepada tiga objektif. Pertama, ianya menganalisis prinsip syariah berkaitan tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie di mahkamah syariah di Malaysia. Kedua, ianya mengenal pasti permasalahan yang wujud dalam pengaplikasian tadbir urus prosedur tatatertib tersebut. Ketiga, ianya mencadangkan penyelesaian kepada permasalahan yang wujud. Kajian adalah suatu kajian perundangan tulen yang mengguna pakai kerangka kualitatif dalam analisisnya. Kajian mendapati tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie digubal berdasarkan prinsip syariah berkaitan aduan, penyiasatan serta pembuktian yang menyokong prinsip keadilan menurut Islam. Walau bagaimanapun, kajian turut mendapati pengaplikasian prinsip-prinsip syariah berkaitan di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie yang berkaitan tadbir urus peguam syarie adalah tidak jelas dan kabur. Wujud keperluan yang mendesak untuk menangani permasalahan berkaitan tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie di bawah peruntukan undang-undang tersebut. Justeru, kajian mencadangkan agar pindaan dilakukan ke atas peruntukan undang-undang terbabit dengan mematuhi prinsip-prinsip syariah berkaitan aduan, penyiasatan serta pembuktian berkaitan tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie. Pindaan tersebut juga harus turut berlandaskan kepada Rang Undang-undang Profesion Guaman Syarie (Wilayah Persekutuan) 2019 serta Akta Profesion Undang-undang 1976.

Kata kunci: Peguam syarie; mahkamah syariah; tadbir urus; prinsip syariah; prosedur tatatertib

ABSTRACT

The scholars make an ijtihad on new issues based on the syariah principles found in al Quran and al Sunnah. This includes efforts to further refine these syariah principles to enact laws on the governance of disciplinary procedures for syariah lawyers in Malaysia. This research focusses on three objectives. Firstly, it analyses syariah principles relating to governance of disciplinary procedures for syariah lawyers at Malaysian syariah courts. Secondly, it identifies existing problems on the governance of such disciplinary procedures. Thirdly, it suggests solutions to the existing problems. This research finds that the governance of syariah lawyer disciplinary procedures under the Syariah Lawyers' Rules and Regulations is based on Syariah principles on complaints, investigations and evidence which is in tandem with Islamic principles of justice. However, the research also finds that the application of these principles under the Syariah Lawyers' Rules and Regulations is unclear and vague. There is an urgent need to address issues relating to the governance of syariah lawyer disciplinary procedures under these legal provisions. Accordingly, this research proposes that these related legal provisions be amended in line with syariah principles on complaints, investigations and evidence regarding governance of syariah lawyer disciplinary procedures. These amendments must also be based on the Syariah Legal Profession (Federal Territory) Bill 2019 and the Legal Profession Act 1976.

Keywords: Syariah lawyers; syariah courts; governance; syariah principle; disciplinary procedures

PENGENALAN

Islam memerintahkan agar setiap tindakan manusia perlu berdasarkan kepada prinsip-prinsip yang terkandung di dalam *al Quran* dan *al Sunnah*. Prinsip-prinsip tersebut berfungsi untuk menjaga kepentingan maqasid syariah. Oleh yang demikian, dalam konteks tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie, penggubalan undang-undangnya perlu didasari kepada prinsip-prinsip syariah yang ada di dalam *al Quran* dan *al Sunnah* agar pengaplikasiannya dapat menjaga kepentingan kehidupan manusia seperti yang dianjurkan oleh syarak. Hal sedemikian adalah selari dengan prinsip *siyasaḥ al syariyyah* yang menasihati pemerintah mementingkan kemaslahatan masyarakat dalam setiap tindakan pengurusan pemerintahannya, seperti berikut (Jalil 2013).

PEMERINTAH MENGURUSKAN RAKYATNYA BERDASARKAN KEMASLAHATAN

Berdasarkan kaedah fiqh ini jelas menuntut tanggungjawab pemerintah untuk memastikan undang-undang berkaitan tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie ini digubal atau dipinda berdasarkan prinsip-prinsip syariah tersebut demi menjamin kemaslahatan masyarakat. Dalam pada itu, penggubalan tersebut juga perlu berasaskan kepada prinsip keadilan (Zulkifli & Hasnizam 2017). Ianya selari dengan surah *al Maidah* ayat 8 yang menyuruh manusia untuk berlaku adil kepada semua pihak sebagaimana berikut:

Hai orang-orang yang beriman, hendaklah kamu selalu berdiri karena Allah) menegakkan kebenaran-kebenaranNya (menjadi saksi dengan adil) (dan janganlah kamu terdorong oleh kebencian kepada sesuatu kaum) yakni kepada orang-orang kafir (untuk berlaku tidak adil) hingga kamu menganiaya mereka karena permusuhan mereka itu. (Berlaku adillah kamu) baik terhadap lawan mahupun terhadap kawan (kerana hal itu ertinya keadilan itu (lebih dekat kepada ketakwaan. Dan bertakwalah kepada Allah, sesungguhnya Allah Maha Mengetahui apa yang kamu kerjakan) sehingga kamu akan menerima pembalasan daripadanya.

Allah s.w.t. melalui firmanNya dalam ayat di atas menyuruh manusia untuk berlaku adil. Oleh itu, proses kehakiman hendaklah sentiasa mendokong dan tidak mengabaikan prinsip keadilan (Ibnor Azli Ibrahim, Wafaa' Yusof & Md. Yazid Ahmad 2005). Dalam masa yang sama, undang-undang tersebut juga perlu digubal melalui prinsip pembuktian dalam Islam yang berdasarkan kepada prinsip yakin dan

kebolehpercayaan. Prinsip-prinsip syariah tersebut menjadi panduan utama kepada pihak berkuasa dalam memastikan setiap prosedur tata tertib peguam syarie yang diaplikasikan dalam Kaedah-kaedah Peguam Syarie terbabit dapat menjamin kemaslahatan dan keadilan kepada masyarakat. Untuk itu, setiap proses siasatan dan perbicaraan tata tertib peguam syarie ini perlu disokong dan dikemukakan buktinya melalui kaedah tertentu yang ditetapkan dalam peruntukan sedia ada (Suhaizad, Ruzian & Munzil 2019).

Dalam pada itu, maqasid syariah (tujuan pensyariaan) ialah tujuan (sebenar) yang ingin dihasilkan bagi ketetapan hukum syarak (dengan tujuan) untuk kemaslahatan manusia. Pemeliharaan elemen *maslahah dharuriyyah* ini berlaku sama ada secara mewujudkannya dan juga mengekalkannya secara menghapuskan unsur-unsur yang boleh meruntuhkannya. Kesemua kepentingan ini dapat dianggap sebagai keperluan asasi yang amat diperlukan oleh setiap manusia. Sebarang perkara dan tindakan yang mencabul 5 perkara ini iaitu *hifz ad-din* (agama), *hifz an-nafs* (nyawa), *hifz al-'aql* (akal), *hifz an-nasl* (keturunan) dan *hifz al-mal* (harta) akan dianggap sebagai *mafsadah* (merosakkan) (Zurul Iman Zakaria & Zaini Nasohah 2020). Kepentingan untuk menjaga kemaslahatan manusia telah diperjelaskan dalam al Quran, surah *al A'raf* ayat 56 sebagaimana dalam firman Allah:

Dan janganlah kamu berbuat kerosakan di atas muka bumi sesudah (Allah) memperbaikinya.

Ayat al Quran ini menasihati manusia agar tidak melakukan kerosakan terhadap terhadap agama, nyawa, akal, keturunan dan harta benda. Syarak turut menasihati manusia agar menjaga kemaslahatan dan ia adalah selari dengan kaedah fiqh yang berbunyi (Abdul Latif Muda & Rosmawati Ali:2000):

Membendung kerosakan diutamakan daripada mengambil manfaat.

Kaedah fiqh ini mengajar manusia agar mengutamakan melakukan kebaikan serta melarang manusia untuk melakukan perkara yang boleh menyebabkan kerosakan berlaku. Selain itu, kaedah fikh ini turut menyokong kaedah fiqh di atas, iaitu (Abdul Latif Muda & Rosmawati Ali 2000):

Setiap sebab yang mengarah kepada kerosakan ditegah terhadapnya, apabila padanya tidak terdapat kemaslahatan yang kukuh

Jelasnya, Islam meminta umatnya melakukan kebaikan dan menolak sebarang perbuatan manusia yang boleh menghasilkan kerosakan demi menjaga kemaslahatan umum. Dalam konteks kajian ini, pelaksanaan prosedur tata tertib yang kemas dan teratur boleh memberikan kebaikan kepada semua pihak baik kepada yang membuat aduan mahu pun yang pihak yang kena adu. Begitulah sebaliknya jika ia tidak diperkemasakan dan pelaksanaan prosedur tata tertib ini tidak dapat dilaksanakan dengan baik akibat wujudnya kelompangan dalam prosedur tersebut boleh mengakibatkan kerosakan dalam kemaslahatan manusia itu terjadi dan memberi kesan tidak baik dari segi fizikal kepada pihak-pihak dan juga nama baik institusi kehakiman syariah yang membawa nama agama Islam. Untuk itu, prosedur tata tertib yang dilaksanakan hendaklah bersandarkan kepada maqasid syariah yang telah digariskan oleh Islam sebagai panduan melaksanakannya.

Justeru, proses keadilan memerlukan kepada undang-undang yang adil dan dijalankan dengan amanah dan saksama. Hukuman yang adil berlaku apabila keterangan dapat dibuktikan serta mengikut prinsip-prinsip yang betul, tidak dipengaruhi nafsu, tenang dan tidak dipengaruhi oleh kejahilan. Islam menasihati kita untuk bersifat jujur dan amanah apabila memberikan keterangan, menuntut hak ataupun apabila menafikan pendakwaan. Mereka hendaklah menganggap diri mereka menjadi saksi dan memahami tanggungjawab yang akan dipersoalkan di akhirat kelak. Ini kerana keadilan merupakan tuntutan Islam terhadap semua pihak yang terlibat (Saedon 1989).

Di Malaysia, tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie terletak di bawah Kaedah-kaedah Peguam Syarie yang merangkumi aspek keterangan dan prosedur. Kaedah-kaedah Peguam Syarie ini telah digubal berdasarkan perincian kepada prinsip-prinsip syariah yang terdapat di dalam *al Quran* dan *al Sunnah* serta *ijtihad* para ulama terdahulu berkaitan konsep siasatan, pendakwaan, keadilan serta pembuktian (Azam & Mazupi 2018). Sehubungan dengan itu, adalah amat penting untuk pihak berkuasa memastikan peruntukan undang-undang berkaitan prosedur tata tertib peguam syarie yang digubal di bawah Kaedah-kaedah Peguam Syarie ini adalah dapat menjamin *maslahah* masyarakat melalui pengaplikasian prinsip-prinsip syariah tersebut. Oleh itu, kajian ini membincangkan berkaitan prinsip syariah dan pengaplikasiannya berkaitan tadbir urus peguam syarie di bawah Kaedah-kaedah Peguam Syarie.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini merupakan kajian perundangan tulen. Kajian ini menggunakan kaedah kajian kualitatif yang bersifat doktrinal. Kajian ini turut menggunakan kaedah kajian perpustakaan. Data-data kajian seperti buku-buku, artikel, kes-kes syariah dan undang-undang yang berkaitan prinsip syariah dan pengaplikasian tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie dikumpul serta dianalisis. Data-data tersebut dianalisis secara analisis kandungan dan analisis kritis. Untuk memudahkan lagi analisis kajian dilakukan, pengkaji telah menganalisis data kajian dengan menggunakan kaedah tema dengan penyusunan bahan secara tema dalam penyusunan isi mengikut isu-isu tertentu. Dalam masa yang sama, pengkaji turut menggunakan kaedah deskriptif ke atas data kajian yang diperolehi. Pengkaji turut mengguna pakai kaedah temu bual. Kaedah temu bual kajian ini dilaksanakan ke atas pengamal undang-undang syariah yang berpengalaman secara teori dan amali dalam hal-hal berkaitan prinsip-prinsip syariah dan pengaplikasian tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie. Kaedah temu bual ini membantu pengkaji dalam mendapatkan data kajian tambahan serta menyokong dapatan kajian ini. Untuk itu, pengkaji memilih Ketua Hakim Syarie serta Hakim Kanan Mahkamah Syariah yang mempunyai pengalaman serta terlibat dalam tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie di Malaysia sebagai informan-informan kajian. Pengkaji turut membuat limitasi kepada kajian ini dengan mengenal pasti serta menganalisis pengaplikasian prosedur tata tertib peguam syarie di bawah Kaedah-kaedah Peguam Syarie di negeri-negeri berkaitan penyiasatan dan perbicaraan. Tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie seperti jenis kesalahan, bentuk hukuman dan majlis jawatankuasa yang terlibat tidak menjadi subjek dalam kajian ini.

PRINSIP SYARIAH BERKAITAN TADBIR URUS PROSEDUR TATATERTIB PEGUAM SYARIE

Proses kehakiman perlulah diurus tadbir dengan sebaik yang mungkin supaya proses kehakiman ini dapat memberikan keadilan kepada pihak-pihak yang terlibat. Islam amat menjunjung tinggi prinsip keadilan terutamanya dalam proses kehakiman. Prinsip keadilan ini hendaklah terpakai kepada seluruh proses kehakiman di Malaysia ini termasuklah proses untuk mentadbir dan mengurus

tatatertib peguam syarie. Sedia maklum bahawa asas kepada sistem perundangan Islam adalah keadilan. Oleh itu, untuk mewujudkan pengaplikasian prosedur tatatertib peguam syarie yang mampu menjaga objektif syariah serta menjamin kemaslahatan masyarakat, ianya hendaklah digubal berdasarkan prinsip keadilan. Konsep keadilan ini disebut dalam surah *al Nahl* ayat 90 sebagaimana berikut:

Sesungguhnya Allah menyuruh berlaku adil, dan berbuat kebaikan, serta memberi bantuan kepada kaum kerabat dan melarang daripada melakukan perbuatan yang keji dan mungkar serta kezaliman. Ia mengajar kamu (dengan suruhan dan laranganNya ini) supaya kamu mengambil peringatan mematuhiNya.

Berdasarkan ayat ini, kita dinasihati untuk sentiasa berlaku adil dalam menghakimi serta menjatuhkan hukuman. Untuk itu, tiada hukuman boleh dijatuhkan terhadap seseorang sekiranya tidak ada alasan dan bukti yang kukuh terhadap dakwaan. Dalam masa yang sama, kita juga diminta oleh Islam untuk melakukan penyiasatan apabila menerima aduan mengenai kesalahan peguam syarie. Prinsip syariah ini ditegaskan di dalam surah *al Hujurat* ayat 6 seperti berikut:

Wahai orang yang beriman! Jika seseorang yang fasiq datang kepadamu membawa suatu berita, maka telitilah kebenarannya, agar kamu tidak mencelakakan suatu kaum kerana kebodohan (kecerobohan), yang akhirnya kamu menyesali perbuatanmu.

Ayat ini jelas memerintahkan kita untuk tidak terus menerima berita daripada seseorang yang *fasiq* tanpa usul periksa. Ini kerana untuk mengelakkan berlakunya penindasan ke atas orang yang tidak bersalah. Dalam erti kata lain, Islam menasihati kita untuk melakukan penyiasatan ke atas hal yang tidak kita ketahui kebenarannya sebelum mengambil sebarang tindakan hukuman dan sebagainya. Ianya adalah menepati prinsip keadilan yang dianjurkan oleh Islam.

Dalam masa yang sama, prinsip syariah berkaitan penyiasatan menjadi galakan kepada kita untuk melakukan siasatan ke atas peguam syarie apabila aduan berkaitan kesalahan mereka dikemukakan kepada majlis jawatankuasa peguam syarie. Ini bermakna, ahli jawatankuasa peguam syarie hendaklah mengambil tindakan siasatan sebaik sahaja menerima aduan berkaitan kesalahan peguam syarie. Dalam masa yang sama, proses siasatan yang dilakukan ini boleh mengumpul sebarang keterangan dan bukti yang berkaitan kesalahan peguam syarie yang diadakan ini sebelum

apa-apa tindakan penghakiman dikeluarkan. Ini jelas menunjukkan prinsip keadilan yang dianjurkan Islam ini boleh ditepati dengan melakukan proses siasatan apabila peguam syarie yang dituduh menerima layanan yang adil dan tidak dihukum dengan sewenang-wenangnya tanpa pengemukaan bukti yang kukuh.

Pada zaman para sahabat Nabi, prinsip keadilan ini turut dihuraikan dalam keperluan penyiasatan yang dapat disaksikan pada zaman Khalifah Umar r.a. Peristiwa ini menyaksikan Saidina Ali telah memainkan peranannya sebagai wakil dan membela seorang lelaki yang difitnah dari dikenakan hukuman atas kesalahan yang beliau tidak pernah lakukan. Seorang wanita telah datang mengadu kepada Khalifah Umar r.a. bahawa lelaki tersebut telah mencabul kehormatannya. Untuk menyokong dakwaannya, wanita tersebut mengemukakan cecair putih yang ada pada kainnya (didakwa sebagai air mani milik lelaki tersebut). Setelah mendengar dakwaan tersebut, Saidina Ali lantas melakukan siasatan dan mendapati bahawa cecair yang ada pada kain wanita tersebut bukanlah air mani tetapi ia merupakan putih telur apabila putih telur tersebut timbul setelah dicurahkan air panas ke atasnya (Musa 2013).

Peristiwa ini jelas menggambarkan Saidina Ali mengambil jalan untuk melakukan siasatan sebelum menghujahkan bahawa lelaki tersebut bersalah terhadap dakwaan yang dilemparkan kepadanya. Peristiwa ini memberi pengajaran kepada kita supaya sentiasa berhati-hati dalam membuat penghakiman dengan melihat kepada bukti-bukti yang kukuh agar kezaliman tidak berlaku. Dalam masa yang sama, penyiasatan memberi ruang kepada peguam syarie untuk disoal siasat terlebih dahulu oleh pihak jawatankuasa peguam syarie berhubung kesalahan yang diadukan. Ruang yang diberikan ini mewujudkan keadilan kepada peguam syarie yang dipertuduh untuk mengemukakan dan menghujahkan pembelaan terlebih dahulu. Malah prinsip syariah juga menegaskan konsep aduan juga menepati prinsip *amar makruf nahi munkar*. Ini kerana prinsip tersebut bukan sahaja digalas oleh pihak berkuasa dan ada masanya tugas mencegah kemungkaran itu wujud pada pihak masyarakat (individu) untuk melakukannya. Ini sejajar dengan firman Allah dalam surah *Ali Imran* ayat 110 seperti berikut:

Kamu sebaik-baik umat dilahirkan bagi faedah manusia, kerana kamu menyuruh berbuat segala perkara baik dan melarang daripada mungkar serta kamu pula beriman kepada Allah.

Pada umumnya tugas *al hisbah* ini diberikan kepada pegawai penguatkuasa agama atau badan-badan pihak berkuasa yang bertanggungjawab, namun sebagai manusia kita juga mempunyai tanggungjawab yang sama untuk melakukannya. Sungguhpun begitu, dalam melaksanakannya, Islam meletakkan garis panduan yang jelas untuk melakukan *tajasus* (pengeledahan/penyiasatan) apabila dalam situasi sekiranya ianya tidak dilakukan akan membawa kepada pencerobohan hak yang lebih besar lagi (Siaran media JKSM 2018). Sungguhpun Islam tidak membenarkan umatnya bersangka buruk serta melakukan *tajasus*, namun terdapat pengecualian dalam situasi ini sekiranya terdapat petunjuk jelas seperti perkhabaran seorang lelaki yang dipercayai maka dibolehkan siasatan dilakukan. Sebagai contoh, jika terdapat seorang peguam syarie dikatakan telah menipu anak guam berkaitan khidmat guamannya, pengharusan ke atas aduan dan siasatan dilakukan untuk mencegah berlakunya sesuatu yang salah.

Islam memerintahkan umatnya supaya berpesan-pesan kepada kebaikan dan memberi nasihat atas keburukan dan kemungkaran. Perkara ini menjadi titik tolak galakkan kepada kita membuat pengaduan kepada pihak yang berautoriti jika melihat berlaku salah laku peguam syarie. Ayat Al-Quran berkaitan pengaduan adalah seperti berikut, firman Allah SWT dalam surah *al Taubah* ayat 71:

Dan orang-orang yang beriman, lelaki dan perempuan, sebahagian mereka (adalah) menjadi penolong bagi sebahagian yang lain. Mereka menyuruh (mengerjakan) yang makruf dan mencegah dari yang mungkar.

Kedua, firman Allah SWT dalam surah *al-Araf* ayat 165:

Maka tatkala mereka melupakan apa yang diperingatkan kepada mereka, Kami selamatkan orang-orang yang melarang dari perbuatan jahat itu dan Kami timpakan kepada orang-orang yang zalim seksaan yang keras, disebabkan mereka selalu berbuat fasik.

Ayat diatas menjelaskan bahawa Allah s.w.t telah menjanjikan petunjuk dan keselamatan bagi orang yang menasihati dan melarang manusia dari berbuat kejahatan manakala azab pedih bagi mereka yang selalu membuat keburukan di muka bumi. Oleh itu dengan membuat pengaduan dapat membantu pihak berkuasa menangani permasalahan tata tertib peguam syarie dan seterusnya memberikan keadilan kepada pihak yang teraniaya. Konsep keadilan ini turut diuraikan dalam kaedah fiqh yang

menjelaskan seseorang itu tidak bersalah sehingga dibuktikan sebaliknya, seperti berikut (Wafaa & Anita 2016):

Asalnya seseorang itu tidak bersalah

Kaedah fiqh ini mengingatkan kita bahawa seseorang itu tidak bersalah sehingga dibuktikan telah bersalah dengan kaedah-kaedah keterangan dan proses undang-undang yang wajar. Pembuktian yang kukuh sahaja dapat menghukum seseorang dengan kesalahan yang didakwa ke atasnya. Malah para hakim juga diminta untuk mengeluarkan penghakiman apabila mempunyai keyakinan terhadap sesuatu perkara sebagaimana kaedah fiqh ini (Wafaa & Anita 2016):

Keraguan berpihak kepada tertuduh

Oleh demikian, tidak boleh untuk menghukum ke atas perkara yang masih lagi diragui akan kebenarannya. Pendakwaan hendaklah digugurkan ke atas pesalah sekiranya bukti-bukti yang dikemukakan tidak mempunyai asas yang kukuh maka hendaklah diketepikan. Hanya bukti-bukti yang berasaskan kepada keyakinan sahaja yang boleh dipercayai dan dijadikan sebagai alasan penghakiman. Hal ini sejajar dengan konsep beban pembuktian yang menghendaki pihak yang mendakwa untuk mengemukakan keterangan seperti berikut (Wafaa & Anita 2016):

Keterangan atas yang mendakwa dan sumpah atas yang ingkar

Segala bukti untuk mensabitkan seseorang bersalah perlu dikemukakan oleh orang yang mendakwa. Selagi mana ianya tidak dikemukakan maka tidak mana-mana perundangan di bawah Islam yang membenarkan pesalah itu dihukum sebagaimana mengikut prinsip-prinsip syariah di atas. Dalam konteks tadbir urus prosedur tata tertib peguam syarie, setelah bukti-bukti berjaya dikumpul melalui proses siasatan pada sebelum ini, penghakiman yang adil boleh dilaksanakan setelah pihak-pihak selesai berhujah membela diri mereka semasa di peringkat perbincangan. Untuk itu, majlis jawatankuasa peguam syarie yang terlibat dalam mengeluarkan penghakiman wajar untuk memberi ruang kepada peguam syarie yang dituduh melakukan kesalahan pelanggaran tata tertib untuk membela dirinya.

Sebenarnya, membela diri dalam peringkat pendakwaan kes telah menjadi amalan di zaman para

sahabat apabila terdapat para sahabat yang mewakili seorang wanita yang dituduh melakukan zina. Hal ini dapat disaksikan dalam peristiwa yang berlaku di zaman Khalifah Umar Al-Khattab r.a. pada tahun kebuluran. Wanita yang sedang dalam keadaan kebuluran ini telah meminta dijatuhkan hukuman atas kesalahan zina yang dilakukannya. Hukuman tidak terus dilaksanakan. Sebaliknya, Saidina Ali telah bertindak membela wanita tersebut dan mengemukakan hujah-hujah pembelaan. Akhirnya, wanita tersebut didapati terpaksa melakukan zina akibat mengalami kebuluran dan menawarkan kehormatan dirinya ditukarkan ganti dengan susu kepada pasangan zinanya. Penzinaan yang berlaku bukan merupakan kerelaan diri wanita itu. Wanita itu terpaksa melakukan zina demi menyelamatkan dirinya yang sedang kebuluran. Sabda Rasulullah SAW dalam satu hadis (Tayyib 1979):

Sesungguhnya aku adalah manusia, dan sesungguhnya kamu bertikai di hadapanku, boleh jadi sebahagian daripada kamu lebih pintar berhujah daripada yang satu lagi, lalu aku membuat keputusan bagi pihaknya berdasarkan apa yang aku dengar.

Ke semua prinsip syariah di atas menjelaskan kepentingan untuk memberi ruang pihak-pihak berhujah setelah penyiasatan dilakukan demi mencapai keadilan ketika mengeluarkan hukuman berdasarkan bukti dan keterangan yang dikemukakan. Jelas sekali bahawa dengan mengemukakan hujah dan pembelaan sepanjang perbicaraan adalah menepati prinsip keadilan yang menjadi tunjang dalam proses penghakiman. Untuk itu, proses tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie yang memperuntukkan ruang kepada pihak-pihak untuk berhujah dan membela setelah proses siasatan dilakukan juga adalah menepati kehendak prinsip keadilan dalam Islam. Untuk itu, sebelum sesuatu penghakiman dibuat, siasatan perlu dilaksanakan untuk mengelakkan penghakiman dibuat secara salah. Dalam masa yang sama, penyiasatan ini bertujuan untuk mengumpul bukti dan keterangan yang berkaitan dengan kesalahan dilakukan dengan mengguna pakai kaedah dan tatacara yang betul. Dalam pada itu, masyarakat juga digalakkan untuk membantu proses siasatan dengan menawarkan diri menjadi saksi atau membuat aduan terhadap kesalahan yang telah berlaku untuk mencegah berlakunya kemunkaran. Prinsip keadilan dalam penghakiman tidak terhenti pada peringkat penyiasatan pihak berkuasa sahaja, Islam turut memberi ruang kepada pihak-pihak untuk mengemukakan hujah-hujah

serta bukti. Berdasarkan keterangan dan hujah-hujah yang dikemukakan, pihak berkuasa akan mengeluarkan penghakiman. Justeru itu, ternyata Islam amat menitik beratkan untuk berlaku adil apabila memerintahkan penyiasatan dan perbicaraan (pendakwa) dilakukan dengan kaedah yang betul serta berhati-hati.

Kajian mendapati prinsip keadilan ini boleh dicapai apabila wujud kaedah dan tatacara yang jelas dan terurus untuk mengumpul serta mengemukakan bukti dan keterangan agar penghakiman yang adil dapat dibuat. Sekiranya proses siasatan dan perbicaraan dalam tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie ini tidak jelas, ternyata ianya tidak menepati prinsip keadilan sebagaimana yang telah dihuraikan pengkaji sebelum ini. Untuk itu, adalah amat penting untuk memastikan undang-undang prosedur tatatertib yang ada ini mematuhi prinsip-prinsip syariah berkaitan keadilan ini untuk menyokong penghakiman yang baik serta memberikan keadilan kepada semua pihak.

TADBIR URUS PROSEDUR TATATERTIB PEGUAM SYARIE DI BAWAH KAEDAH- KAEDAH PEGUAM SYARIE: ANALISIS PERMASALAHAN DAN DAPATAN KAJIAN

Prosedur tataertib peguam syarie diperuntukkan di bawah subkaedah 19 Kaedah-kaedah Peguam Syarie (Negeri Selangor) 2008 dan juga di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie di negeri-negeri lain di Malaysia yang ada memperuntukkan berkaitan prosedur tatatertib mengikut subkaedah-subkaedah yang diperuntukan, seperti berikut:

- (1) Setelah menerima sesuatu aduan itu, Pengerusi Jawatankuasa hendaklah menyebabkan suatu siasatan diadakan.
- (2) Tiap-tiap siasatan oleh Jawatankuasa hendaklah dijalankan secara dan setakat yang difikirkan adil dan munasabah menurut budi bicara mutlaknyanya dengan syarat bahawa sebelum ia menentukan bahawa siasatan hendaklah diadakan, ia hendaklah:
 - (a) mengepos atau menyampaikan kepada Peguam Syarie yang berkenaan—
 - (i) suatu pernyataan bertulis menyatakan isi aduan itu; dan
 - (ii) suatu notis meminta Peguam Syarie yang berkenaan, dalam sesuatu masa (tidak kurang daripada empat belas hari) memberi kepada Jawatankuasa apa-apa jua penjelasan bertulis yang hendak diberinya dan memberitahu Jawatankuasa itu sekiranya ia suka supaya didengar oleh Jawatankuasa itu; dan

(b) membiarkan masa yang dinyatakan dalam notis itu luput dan memberi Peguam Syarie yang berkenaan peluang yang berpatutan untuk didengar jika ia suka dan memberi pertimbangan yang sewajarnya kepada apa-apa penjelasan yang mungkin dibuatnya.

(3) Apabila siasatan telah selesai, Jawatankuasa hendaklah memberi suatu laporan tentang pendapatnya kepada Majlis; dan hendaklah juga membuat perakuannya sama ada Peguam Syarie berkenaan adalah bersalah atau tidak atas kesalahan yang diadakan itu.

(4) Jika Jawatankuasa membuat perakuan bahawa Peguam Syarie berkenaan didapati bersalah atas kesalahan yang diadakan itu, Jawatankuasa hendaklah juga membuat perakuan mengenai hukuman yang patut dikenakan ke atas Peguam Syarie tersebut.

(5) Tertakluk kepada Kaedah-kaedah ini, Jawatankuasa adalah berkuasa untuk mengawal selia prosedurnya sendiri berhubung dengan perjalanan siasatannya ke atas apa-apa aduan.

Dalam subkaedah 18 di bawah kaedah peguam syarie yang sama memperuntukkan:

Apa-apa aduan mengenai kelakuan seseorang Peguam Syarie atas sifat profesionalnya hendaklah dibuat kepada Pengerusi Jawatankuasa secara bertulis.

Subkaedah 19 Kaedah-kaedah Peguam Syarie (Negeri Selangor) 2008 menjelaskan proses siasatan dan perbicaraan dalam prosedur tatatertib peguam syarie. Manakala subkaedah 18 pula memperuntukkan proses melakukan aduan terhadap kesalahan yang dilakukan oleh seseorang peguam syarie.

Di mahkamah sivil, tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie dikawal selia oleh Lembaga Tatatertib yang diberi kuasa melalui Akta Profesion Undang-undang 1976. Seksyen 93 hingga seksyen 111 Akta Profesion Undang-undang 1976 memperuntukkan undang-undang berkaitan tadbir urus prosedur tatatertib peguam yang merangkumi perkara-perkara berkaitan penubuhan Lembaga Tatatertib, kuasa Lembaga Tatatertib untuk memotong daripada daftarai dan menggantung kerana salah laku, panel jawatankuasa tatatertib dan panel tribunal penyiasatan, pelantikan panel jawatankuasa tatatertib, pelantikan panel tribunal penyiasatan, pengarah urus setia aduan, aduan terhadap peguam bela dan peguam cara atau pelatih, tribunal penyiasatan, penyiasatan serta pertimbangan lembaga tatatertib tentang laporan oleh tribunal penyiasatan. Seksyen 101 Akta

Profesion Undang-undang 1976 memperuntukkan berkaitan kuasa penyiasatan seperti berikut:

Penyiasatan

101. (1) Sesuatu Tribunal Penyiasatan hendaklah, dalam masa dua minggu selepas pelantikannya, memulakan penyiasatannya terhadap permohonan atau aduan itu dan melaporkan dapatannya kepada Lembaga Tatatertib dengan seberapa segera yang semunasabahnya boleh diharapkan daripadanya, tetapi tidak lewat daripada dua bulan selepas bermulanya penyiasatan itu, atau dalam apa-apa tempoh lain yang ditentukan secara bertulis oleh pengerusi Lembaga Tatatertib atas permohonan yang dibuat oleh Tribunal Penyiasatan bagi pelanjutan tempoh dua bulan itu.

(2) Bagi maksud apa-apa penyiasatan, Tribunal Penyiasatan boleh—

(a) meminta atau mengambil kerja mana-mana orang untuk membuat atau membantu dalam membuat apa-apa jua penyiasatan permulaan yang difikirkannya perlu;

(b) menghendaki dikemukakan untuk pemeriksaan oleh Tribunal Penyiasatan atau mana-mana orang yang diambil kerja di bawah perenggan (a) apa-apa buku, dokumen atau kertas yang ada hubungan atau kaitan dengan hal perkara penyiasatan itu dan boleh menghendaki manamana orang memberikan maklumat berhubung dengan buku, dokumen atau kertas itu; dan

(c) menghendaki orang yang berkenaan memberikan segala maklumat berhubung dengan mana-mana buku, dokumen atau kertas itu yang mungkin semunasabahnya dikehendakioleh Tribunal Penyiasatan atau oleh orang yang diambil kerja di bawah perenggan (a).

(3) Mana-mana peguam bela dan peguam cara dan mana-mana orang lain yang tanpa alasan yang sah enggan atau gagal mengemukakan kepada Tribunal Penyiasatan atau kepada manamana orang yang diambil kerja oleh Tribunal Penyiasatan bagi maksud penyiasatan mana-mana buku, dokumen atau kertas atau gagal memberikan apa-apa maklumat berhubung dengannya di bawah perenggan (2)(b) atau (c) melakukan suatu kesalahan dan, *apabila disabitkan, boleh didenda tidak melebihi dua ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga bulan atau kedua-duanya.

(4) Sebelum Tribunal Penyiasatan memulakan pendengarannya berkenaan dengan apa-apa perkara—

(a) Tribunal Penyiasatan hendaklah menghantar melalui pos atau menyerahkan kepada peguam bela dan peguam cara yang berkenaan—

(i) suatu salinan apa-apa permohonan atau aduan bertulis dan juga apa-apa akuan berkanun atau affidavit yang telah dibuat bagi menyokong permohonan atau aduan itu; dan

(ii) suatu notis mengundang peguam bela dan peguam cara yang berkenaan, dalam apa-apa tempoh (yang tidak kurang daripada empat belas hari) yang dinyatakan dalam notis, untuk memberi Tribunal Penyiasatan apa-apa penjelasan bertulis yang ingin dikemukakannya dan memberitahu Tribunal Penyiasatan sekiranya dia ingin didengar oleh Tribunal Penyiasatan itu; dan

(b) Tribunal Penyiasatan hendaklah membiarkan masa yang ditetapkan dalam notis itu berlalu dan memberi peguam bela dan peguam cara yang berkenaan peluang yang munasabah untuk didengar jika dia berhasrat sedemikian dan hendaklah memberikan pertimbangan yang wajar kepada apa-apa penjelasan yang mungkin dibuatnya.

Jika diperhatikan seimbias lalu, kedua-dua perundangan syariah dan sivil memperuntukkan berkaitan prosedur tatatertib peguam di bawah perundangan masing-masing. Sungguhpun begitu, perlu diambil perhatian bahawa pelaksanaan prosedur tatatertib di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie ini dilihat masih lagi belum jelas dan kabur terutamanya berkaitan tatacara aduan, siasatan dan perbicaraan ke atas kesalahan yang didakwa. Tatacara-tatacara tersebut adalah terlalu umum serta pengaplikasiannya melalui peruntukan undang-undang tersebut boleh membawa kepada kekeliruan kepada pengamal undang-undang syarie serta masyarakat. Dalam masa yang sama, pelaksanaan peruntukan undang-undang tersebut terlaksana berdasarkan kepada tafsiran peribadi majlis jawatankuasa peguam syarie yang bertanggungjawab dalam hal pengawal seliaan tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie mengikut negeri masing-masing.

Berdasarkan temubual bersama Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Md Yunos (Ketua Hakim Syarie Pahang), Datuk Jasri@Nasip bin Mat Jakir (Ketua Hakim Syarie Sabah) dan Tuan Muhammad Adib bin Husain (Ketua Hakim Syarie Selangor), informan-informan menyokong bahawa wujudnya kekaburan dalam peruntukan undang-undang sedia ada berkaitan tadbir urus prosiding tatatertib peguam syarie tersebut. Kekaburan ini akhirnya boleh membawa kepada pengaplikasiannya yang tidak berkesan, tidak jelas dan tidak teratur dan seterusnya mengakibatkan kesan negatif dalam urusan tadbir prosedur tatatertib peguam syarie di Malaysia (Rahman, Jasri & Adib 2019). Kenyataan tersebut diperkukuhkan lagi apabila wujudnya usaha untuk memartabakan profesion guaman syarie telah dilakukan oleh kerajaan dengan membentangkan Rang Undang-undang Profesion Guaman Syarie (Wilayah Persekutuan) 2019 pada tahun 2019. Antara perkara yang diberi perhatian oleh pihak berkuasa adalah penubuhan Lembaga Tatatertib serta peruntukan undang-undang berkaitan prosiding tatatertib peguam syarie. Seksyen 85 Rang Undang-undang Profesion Guaman Syarie (Wilayah Persekutuan) 2019 memperuntukan Majlis Peguam Syarie boleh membuat kaedah-kaedah untuk mengawal selia penerimaan aduan atau maklumat yang berhubungan dengan apa-apa perkara tatatertib yang boleh disiasat oleh Lembaga Tatatertib, tatacara bagi penubuhan jawatankuasa baharu bagi membantu Lembaga Tatatertib menjalankan siasatan serta tatacara yang berhubungan dengan perjalanan prosiding tatatertib.

Kajian mendapati bahawa prinsip keadilan telah diserapkan dalam tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie melalui pengaplikasiannya di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie di setiap negeri-negeri di Malaysia. Kajian turut mendapati prinsip syariah berkaitan aduan, siasatan serta pembuktian berkaitan keadilan yang diaplikasikan di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie tersebut adalah tidak jelas serta kabur. Jika keadaan sedemikian berterusan, dikhuatiri tadbir urus prosedur tatatertib di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie tidak lagi mampu menyokong sepenuhnya prinsip keadilan yang dianjurkan dalam Islam khususnya dalam sistem kehakiman. Kajian mendapati perincian dan pemakaian prinsip syariah berkaitan aduan, siasatan, perbicaraan dan rayuan yang terlalu umum ini boleh membawa kepada kekeliruan pelaksanaannya serta menyebabkan berlakunya tafsiran peribadi berkaitan tadbir urusnya. Ini akhirnya boleh mengakibatkan penghakiman dikeluarkan dengan cara yang salah.

KESIMPULAN

Sebagai kesimpulan, kajian ini telah membincangkan mengenai prinsip keadilan yang dianjurkan oleh *al Quran* dan *al Sunnah* serta melalui perincian *ijtihad* para ulama Islam yang menyokong perjalanan proses sistem kehakiman Islam. Pengaplikasian prinsip keadilan ini dilihat menjadi mekanisme yang mendokong serta menjamin kemaslahatan masyarakat dan maqasid syariah. Seterusnya, kajian turut membincangkan perincian prinsip keadilan ini melalui kepentingan siasatan dan pembuktian yang telah disebut di dalam *al Quran*, *al Sunnah* dan amalan para sahabat. Jelas bahawa prinsip-prinsip berkaitan aduan, siasatan dan pembuktian yang mengguna pakai kaedah serta tatacara yang betul menyokong kepada struktur proses kehakiman yang adil. Di Malaysia, prinsip keadilan ini dicernakan oleh pihak berkuasa untuk menggubal peruntukan undang-undang berkaitan tadbir urus prosedur peguam syarie di Malaysia melalui pengaplikasiannya di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syarie. Untuk itu, peruntukan undang-undang tersebut telah memperuntukkan berkaitan proses aduan dan siasatan berkaitan kesalahan tatatertib yang dilakukan oleh peguam syarie. Peruntukan undang-undang berkaitan aduan dan penyiasatan di bawah prosedur tatatertib peguam syarie tersebut adalah menepati prinsip penyiasatan dan pembuktian yang

menyokong kepada proses kehakiman yang adil menurut Islam.

Sungguhpun begitu, pelaksanaan prinsip syariah ke atas peruntukan undang-undang berkaitan tadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syariah tersebut dilihat terlalu umum dan kabur. Kekaburan pelaksanaan prinsip syariah tersebut ke atas peruntukan undang-undang terbabit telah mengakibatkan berlakunya kekeliruan kepada pengamal undang-undang syariah dan masyarakat di Malaysia. Justeru, pelaksanaannya di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syariah ini dikhuatiri tidak mampu menyokong prinsip keadilan dalam tadbir urus berkaitan prosedur tata tertib peguam syariah. Pengkaji berpandangan sekiranya perkara ini dibiarkan berlarutan dan berterusan ianya membawa isyarat pelaksanaan proses kehakiman yang lemah serta tidak menyokong prinsip keadilan di bawah perundangan syariah yang menjadi paksi serta prinsip utama pihak kehakiman syariah di Malaysia. Adalah amat malang sekali apabila perkara ini juga terus dilihat boleh memberi kesan negatif terhadap martabat institusi kepeguaman syariah dan kehakiman syariah secara khususnya dan secara umumnya kepada umat Islam di Malaysia.

Untuk itu, pengkaji mengemukakan empat cadangan dalam usaha menangani permasalahan yang wujud berkaitan tadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan Peguam Syariah:

1. Pertama, pengkaji mencadangkan agar prosedur tata tertib yang diperuntukan di bawah Rang Undang-undang (RUU) Profesion Guaman Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 2019 dan Akta Profesion Undang-undang 1976 ini dijadikan model utama kepada setiap negeri di Malaysia dalam usaha mengtadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah. Sekiranya ini dapat dilakukan, ianya membantu proses aduan, penyiasatan dan pembuktian berkaitan tata tertib peguam syariah menjadi lebih jelas dan terperinci serta dapat menangani permasalahan pengaplikasian peruntukan undang-undang prosedur tata tertib peguam syariah yang kabur. Dalam masa yang sama, Adalah amat diharapkan tadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah menjadi seragam di seluruh Malaysia.
2. Kedua, pengkaji mencadangkan agar diwujudkan satu badan khas yang mengawal selia profesion guaman syariah. Untuk itu pengkaji menyahut cadangan dan usaha kerajaan dalam

mewujudkan Majlis Peguam Syariah di peringkat kebangsaan agar usaha penyeragaman undang-undang dapat dilakukan. Hal ini demikian kerana, dalam konteks tadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah, ada negeri yang tidak memperuntukan berkaitannya di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syariah. Dalam masa yang sama, penubuhan Majlis Peguam Syariah ini dilihat dapat membantu usaha memperincikan dan meminda peruntukan undang-undang berkaitan tata tertib peguam syariah ini dilakukan dengan lebih mudah. Dalam pada itu, perlu juga diwujudkan Lembaga Tata tertib yang berfungsi mengawal selia prosedur tata tertib peguam syariah. Ini bermakna pelantikan majlis jawatankuasa tata tertib, proses aduan, proses penghakiman, siasatan dan pembuktian semuanya dikawal selia di bawah satu badan yang khusus. Dengan adanya Lembaga Tata tertib ini, maka usaha untuk mengawal selia undang-undang berkaitan prosedur tata tertib peguam syariah menjadi lebih jelas, teratur dan terperinci.

3. Ketiga, dalam memperkukuhkan lagi cadangan pertama, pengkaji mencadangkan agar usaha penambahbaikan turut dibuat ke atas tadbir urus prosedur tata tertib peguam syariah di bawah Rang Undang-undang (RUU) Profesion Guaman Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 2019 agar ianya menjadi lebih teratur, terurus, jelas, terperinci dan lebih sistematik. Hal ini demikian kerana sifat perundangan Islam di Malaysia yang bersifat tidak mengikat menuntut ianya diperincikan lagi berkaitan prosedur tata tertib peguam syariah dengan mengambil contoh pelaksanaan prosedur tata tertib peguam yang dilaksanakan di mahkamah sivil. Pada hemat pengkaji ianya adalah tidak salah di sisi syarak selagi penggubalannya adalah berasaskan kepada prinsip keadilan.
4. Adalah turut menjadi harapan agar setiap cadangan pindaan yang dilakukan tersebut itu perlulah menepati prinsip keadilan yang telah diterapkan dalam konsep perwakilan dalam Islam. Untuk itu, setiap usaha penggubalan serta pindaan peruntukan undang-undang yang dilakukan berkaitan prosedur tata tertib peguam syariah di bawah Kaedah-kaedah dan Peraturan-peraturan Peguam Syariah ini hendaklah sentiasa berasaskan kepada prinsip syariah berkaitan aduan, penyiasatan dan pembuktian yang menyokong kepada proses penghakiman yang adil menurut kacamata Islam.

Akhirnya pengkaji mengambil ruang ini untuk menyeru semua pihak yang terlibat agar turut sama menyokong usaha murni kerajaan dalam memartabatkan profesion guaman syarie di Malaysia. Ini kerana usaha murni seperti ini menyahut seruan Allah yang memerintahkan kita untuk menegakkan proses keadilan di muka bumi ini termasuklah dalam urusan berkaitan tadbir urus tatatertib peguam syarie. Dalam pada itu, usaha-usaha seperti ini bukan sahaja menyahut seruan Islam, bahkan ianya membawa kepada kesempurnaan hidup masyarakat dan menjamin kemaslahatan. Pengkaji juga menegaskan bahawa sebarang kajian dan usaha yang dilakukan untuk memartabatkan profesion guaman syarie ini bukanlah untuk menafikan kewujudan prinsip keadilan yang ada dalam undang-undang terdahulu. Pengkaji pasti sebarang kajian lanjut dilakukan oleh para penyelidik, pengamal undang-undang syariah dan ahli akademik dalam bidang yang berkenaan untuk mengembangkan serta memperincikan lagi peruntukan undang-undang berkaitan tadbir urus peguam syarie di Malaysia agar ianya lebih jelas dan terperinci lagi pelaksanaannya agar tidak wujud kekaburan dan kekeliruan berkaitan pelaksanaannya. Oleh yang demikian, usaha-usaha positif ini termasuklah kajian pengkaji dan para pengkaji lain perlu diperkembangkan dan diperhalusi lagi dalam memberikan aura positif ke atas tadbir urus prosedur tatatertib peguam syarie pada satu masa nanti.

PENGHARGAAN

Penulis ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Fakulti Undang-undang Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) kerana membantu membiayai penerbitan kajian ini.

RUJUKAN

- Abd Latif Muda & Rosmawati Ali. 2000. *Perbahasan Kaedah-kaedah Fiqh*. hlm 186. Kuala Lumpur: Pustaka Salam Sdn Bhd.
- Abdul Aziz Mohamed Azzam. 2005. *Al-Qawaid al-Fiqhiyyah*. Kaherah: Dar al-Hadis.
- Abdul Jalil Borham. 2013. Konsep Siyasah Syar'iyah dan Pelaksanaannya dalam Konteks Malaysia. Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Pelaksanaan Siyasah Syar'iyah Dalam Konteks Masa Kini: Isu dan Cabaran. Kolej Universiti Islam Melaka 21hb Februari 2013.

- Abdullah Abu Bakar. 2000. *Guaman Syarie: Antara Teori Dan Praktikal* dalam Al-Ahkam Penghakiman Dan Kepeguaman. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Abu Tayyib Muhammed Shams al-Haq. 1979. *'Awn al-Ma'bul*. Jilid 9. Beirut: Dar' al-Fikr.
- Ahmad Azam Mohd Shariff & Mazupi Abd Rahman. 2018. Prinsip Syariah Berkaitan Prosedur Siasatan dan Pendakwaan: Khazanah Ilmu Yang Memangkin Perkembangan Perundangan Dalam Masyarakat. *Akademika*. 88 (3): 127-135.
- Anon. Islam letak panduan jelas cegah kemungkaran <http://www.jksm.gov.my/images/menuMedia/siaranakhbar/2018/11/2111%20bh%20Islam%20Letak%20Panduan%20Jelas%20Cegah%20Mungkar.pdf> [21 Oktober 2019].
- Bernama. Hukuman Tatatertib Terhadap Tujuh Peguam Syarie Kekal. <https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2011/10/10/hukuman-tatatertib-terhadap-tujuh-peguam-syarie-kekal/> [10 Oktober 2019]
- Dato' Sri Haji Abdul Rahman bin Md Yunos. 2019. Ketua Hakim Syarie Pahang di Jabatan Kehakiman Syariah Pahang. Temu bual pada 24 April 2019.
- Datuk Jasri@Nasip bin Mat Jakir. 2019. Ketua Hakim Syarie Sabah di Kota Kinabalu Sabah. Temu bual pada 13 Mac 2019.
- Ibnor Azli Ibrahim, Wafaa' Yusof & Md. Yazid Ahmad. 2005. Pensiariatan Kehakiman Menurut Syariah Islam. *Islamiyyat*. 27 (2): 41-56.
- Al-Imam al-Allamah Burhanuddin Abi al-Wafa' Ibrahim. *Tabzirah al-Ahkam*. Dar al-Kutub al-Ilmiah.
- Mahmud Saedon A. Othman. 1996. *Institusi Pentadbiran Undang-Undang dan Kehakiman Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mahmud Saedon Awang Othman. 1989. *Pembuktian: Kepentingan Beban dan Hukumannya*. *Jurnal Hukum*. VI (2): 170.
- Masyhur Hassan Mahmud Sulayman. 1985. *Al-Muhamah Tarikhuha fi al-Nazmi wa Mawwqif al-Syaria'ah al-Islamiyyah Minha*. Amman: Dar al-Fiha'.
- Muhammad Adib bin Husain. 2019. Ketua Hakim Syarie Selangor di Jabatan Kehakiman Syariah Selangor. Temu bual pada 22 April 2019.
- Musa Awang. Peguam Syarie di Malaysia http://www.iais.org.my/e/attach/2017/29AUG2017/MusaAwang_ppt.pdf [21 Oktober 2019].
- Raja Mohamad Haziq Raja Mohamad Kamal. Peguam Syarie Menulis: Tingkat Profesionalisme Peguam Syarie. <https://www.bharian.com.my/node/32114> [21 Oktober 2019].
- Al-Samnani, 'Ali bin Muhammad Al-Rahbi Al-Samnani. 1984. *Raudzah al-Qudzah wa Tariq al-Najah*. Jilid 1. Beirut: Muassasah al-Risalah.
- Siti Zalikhah Hj. Md Noor. 2001. Kod etika peguam syarie. *Jurnal Hukum* 14(2).

- Suhaizad Saifuddin, Ruzian Markom & Mohd Munzil Muhammad. Kaedah Pembuktian Dalam Undang-undang Keterangan Mahkamah Syariah Dan Mahkamah Sivil Di Malaysia: Suatu Kajian Perbandingan. https://www.researchgate.net/publication/330104907_KAEDAH_PEMBUKTIAN_DALAM_UNDANG-UNDANG_KETERANGAN_MAHKAMAH_SYARIAH_DAN_MAHKAMAH_SIVIL_DI_MALAYSIA_SUATU_KAJIAN_PERBANDINGAN_KANUNJURNAL_UNDANG-UNDANG_MALAYSIA [21 Oktober 2019].
- Syeikh Ghazali. 2019. *Bicara Pasca RUU Akta Profesion Guaman Syariah*. Seminar Anjuran Persatuan Guaman Syariah Malaysia (PGSM) dan Fakulti Syariah dan Undang-undang KUIS. 9 Ogos 2019.
- Wafaa' binti Yusof & Anita Abdul Rahim. 2016. Tatacara penahanan pra perbicaraan jenayah syariah di Malaysia: Analisis menurut pandangan fuqaha. *Journal of Contemporary Islamic Law* 1(1): 52-62.
- Zafir Al-Wasimi. 1978. *Nizam al-Hukum fi al-Syari'ah wa al-Tarikh al-Islamiy*. Cetakan 1. Beirut: Dar al-Nafa'is.
- Zulkifli Hasan. *Ke Arah Penubuhan Badan Peguam Syariah*. <http://www.zulkiflihasan.com/wp-content/uploads/2008/05/KE-ARAH-PENUBUHAN-BADAN-PEGUAM-SYARIE.pdf> [21 Oktober 2019]
- Zurul Iman Zakaria & Zaini Nasohah. 2020. Tafsiran peruntukan kesalahan bersekediaman dalam Enakmen Kesalahan Syariah (Negeri Melaka) 1991. *Islamiyyat* 42(1): 22-30.
- Mohamad Affendy Hj Junaidi
Peguam Syariah, Mediator Bertauliah,
Pensyarah Adjung,
Fakulti Syariah dan Undang-undang
Universiti Islam Sharif Ali
BRUNEI DARUSSALAM.
fendylawyer27@gmail.com
- Mohamad Rizal Abd Rahman
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)
43600 UKM Bangi Selangor
MALAYSIA
noryn@ukm.edu.my
- Nur Khalidah Dahlan
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)
43600 UKM Bangi Selangor
MALAYSIA
nurkhalidahdahlan@ukm.edu.my
- Mohamad Azhan Yahya
Fakulti Undang-undang
Universiti Kebangsaan Malaysia
43000 UKM Bangi
Selangor
MALAYSIA
azhan@ukm.edu.my

PENGARANG

Hammad Mohamad Dahalan
Fakulti Syariah dan Undang-undang
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS),
Bandar Seri Putra,
43000, Kajang, Selangor.
MALAYSIA
hammad@kuis.edu.my